

Amina Vatreš, MA komunikologije/žurnalistike, samostalna istraživačica
/ MA in Communication/Journalism, Independent Researcher
amina_vatres@live.com

**ANTROPOCENTRIČNI PRISTUP MEDILOŠKO-
KOMUNIKOLOŠKO-SOCIOLOŠKIM REPERKUSIJAMA
DIGITALNE REVOLUCIJE¹**

**APPROACH TO MADIOLOGICAL-COMMUNICATION-
SOCIOLOGICAL REPERCUSSIONS OF THE
DIGITAL REVOLUTION²**

Poznat po svom kritičkom osvrtu na digitalnu revoluciju i njene komunikološko-sociološke implikacije u savremenom dobu, Andrew Keen u knjizi objavljenj 2018. godine pod naslovom *Kako popraviti budućnost: Ostati čovjek u digitalnom dobu* pravi svojevrstan zaokret u odnosu na svoje prethodne publikacije (*Kult amatera*, 2007, *Digitalni vertigo*, 2012, *Internet nije odgovor*, 2015) prebacujući akcenat s identifikacije i deskripcije problema ka intenciji sadržanoj u pitanju kako na njega pragmatično i efektivno reagirati. Naime, Keen ističe kako fundamentalni problem digitalnog doba zapravo leži u nama samima, te s tim u vezi zastupa tezu da efikasan pristup promišljanju modusa na koji se naša budućnost može učiniti kvalitetnijom zasniva prvenstveno na izbjegavanju kako zamke ideologiziranja tako, s druge strane, i zamke demoniziranja tehnologije. U tom smislu govoreći, prostor za antropocentrički pozicionirano djelovanje unutar recentne kulture tehnološkog determinizma Keen zapravo nalazi u intelektualnoj limitiranosti kompjuterskog softvera što ga u bitnome diferencira od čovjeka kao mislećeg, razumnog bića s izraženom kritičkom crtom promišljanja raznorodnih fenomena. Kako i sâm naslov djela sugerira, te kako i sâm autor ističe u nekoliko segmenata, esencijalni cilj koji se navedenom knjigom želi postići sadržan je najprije u humanom narativu, intencionalno orijentiranom ka suočavanju s konsekvencama digitalne revolucije i ka pokušaju iznalaženja konstruktivnih rješenja posredstvom kojih tehnološka dostignuća i njima imanentan napredak u domenu umjetne inteligencije ne bi (p)ostali svrha *per se*. „Moja svrha u ovoj knjizi jeste iscrtati mapu koja će nam pomoći da se snađemo na nepoznatom terenu našeg umreženog društva“ (Keen 2018: 17).

---

¹ Tekst je prikaz knjige Andrewa Keena *Kako popraviti budućnost: Ostati čovjek u digitalnom dobu*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2018.

² This text is a review of a book by Andrew Keen *How to Fix the Future: Staying Human in the Digital Age*, Zagreb: Naklada Ljevak, 2018.

Eksplikirajući način na koji trebamo stajati spram rapidnih i dalekosežnih promjena, nastalih kao rezultat digitalnog prevrata, Keen pravi svojevrsnu komparaciju između industrijske i digitalne revolucije, apstrahirajući pritom antropocentrički intoniranu tezu o nužnosti održavanja čovječanstva u središtu tehnologije. Valja naglasiti da Keen problem s kojim se suočavamo u 21. stoljeću ne razmatra univokno kao tehnološki, već višedimenzionalno, pripisujući mu odlike socijalnog i shodno tome *implicite* i civilizacijskog problema. Stavljajući fokus na paradoksalnu dimenziju digitalne revolucije i njenih konsekvenci u društvenom kontekstu, Keen (2018: 16) piše:

Čini se paradoksalnim. S jedne strane, digitalna revolucija zasigurno ima potencijal obogatiti svачiji život u budućnosti; a s druge usložnjava današnju ekonomsku nejednakost, krizu nezaposlenosti i kulturnu anomiju. Internet je trebao transformirati čovječanstvo u jednu naciju, kako je kanadski guru novih medija 20. stoljeća Marshall McLuhan govorio, bez ironije, globalno selo. Ali današnja dualnost nije ograničena samo na jaz između ljudi i kompjutera – ona je također prikladan epitet za rastući jaz između bogatih i siromašnih, između tehnološki preopterećenih i tehnološki otuđenih, između analognog ruba i digitalnog centra.

Kada se govori u kontekstu same strukture djela, bitnim se čini istaći da se *differentia specifica* koncepcije Keenove knjige ogleda u njenom utemeljenju na kompleksnom interdisciplinarnom istraživanju i analizama skoro stotinu intervjua s prominentnim individuama i predstavnicima različitih organizacija širom svijeta, koje na izvjestan način pokušavaju dati svoj doprinos suočavanju s negativno konotiranim implikacijama digitalnog doba. Na bazi složenog sintetiziranog istraživanja, te na primjeru tekućih globalnih eksperimenata, knjiga pruža sveobuhvatan i akribičan teorijsko-empirijski uvid u socijalno-tehnološke *novume* na polju razvoja, integriranja i implementiranja tehnologije vođene prevashodno principom društvene odgovornosti, otvorenosti i decentralizacije. Kada je riječ o autorskom fenotipu, poseban dojam u smislu stilsko-jezičkog izražaja svakako ostavlja i naracija u *ich-formi*, koja čitaocu omogućava uspostavljanje privida bliskog odnosa s autorom, te shodno tome i duboku angažiranost.

U okviru drugog od deset poglavlja, koji su sastavnim dijelom knjige, Keen iznosi i esencijalnu tezu ovog djela navodeći kako je potencijalno rješenje moguće samo kao efektivna, kvalitetno realizirana kombinacija određenih mehanizama i principa. U tom cilju izlaže pet komponenti, i to kako slijedi: regulacija, kompetitivna inovacija, društvena odgovornost, izbor radnika i konzumenata, te obrazovanje, naglašavajući pritom da njihov amalgam mora

predstavljati jedinstveno usklađenu, inherentnu i konzistentnu strategijsku cjelinu. Nadalje, svakom od navedenih principa autor posvećuje po jedno, na minuciozan način izloženo poglavlje, zasnovano ponajprije na empirijskoj analizi praktičnih solucija iz različitih krajeva svijeta, orijentiranih ka suzbijanju negativnih konsekvenci sveopćeg utjecaja digitalnih monopola Silicijske doline, kao i sveprisutne kulture mrežnog nadzora. Pored navedenog, valja istaći i to da su četvrto i peto studiozno poglavlje knjige posvećeni studijama slučaja Estonije i Singapura, kao međunarodnih središta digitalne reforme i inovativnog djelovanja na polju unapređenja kvaliteta edukacije, te regulacije i uspostavljanja povjerenja u domenu cyber prostora. Upravo na konkretnim primjerima ovih država Keen ilustrira i temeljito analizira efektivnu primjenu prethodno spomenutih principa, koji sami po sebi i predstavljaju krajnji rezultat Keenovog istraživački orijentiranog djelovanja, na čijem temelju i jeste nastala ova knjiga.

Svojevrsnom sintezom različitih globalnih rješenja usmjerenih na čovjeka, analitički pristupivši kako njihovim prednostima tako i potencijalnim nedostacima, Keen u centar svog istraživačkog interesovanja pozicionira ublažavanje reperkusija digitalne revolucije, a sve u cilju iznalaženja optimalnog konstruktivnog rješenja koje bi donijelo dugoročno pozitivne rezultate. Govoreći o najznačajnijim pitanjima i izazovima digitalnog doba, Keen se u više segmenata knjige referira i na revolucionarno djelo Thomasa Morea *Utopiju* još iz davne 1516. godine, upućujući na njenu crtu univerzalne relevantnosti i aktuelnosti čak i nekoliko stoljeća poslije. Pritom navodi:

I dok se prebacujemo od industrijskog prema umreženom društvu, velika pitanja koja More podiže u svojoj maloj knjizi – prisni odnos između privatnosti i individualne slobode, kako društvo treba osigurati svoje građane, centralna uloga rada u dobrom društvu, važnost povjerenja između vladara i onoga kime se vlada, dužnost svih pojedinaca da doprinesu društvu i poboljšaju ga – i danas ostaju jednako važna kao što su oduvijek bila. (Keen 2018: 18)

U posljednjem dijelu knjige Keen iznosi zanimljivu presumpciju posredstvom koje predviđa da će digitalna kultura, naročito njen dio označen kao opsesivna upotreba društvenih mreža, biti prevaziđena i odbijena od budućih slobodoumnih generacija upravo zbog današnje sveprisutnosti i konsekventno tome – opće prezasićenosti koja će vremenom, smatra Keen, postati sve više izražena.

Uprkos činjenici da knjiga, kako i sâm autor u okviru zaključka priznaje, ne pruža idealno i sveobuhvatno rješenje raznorodnih problema i globalnih tendencija koje je sa sobom donijela hegemonija medijskih mogula, ali i

ekspanzija interneta i novih medija, ona umnogome podiže svijest o mogućnostima višedimenzionalnog koherentnog djelovanja na pojedine aspekte kulturološko-socijalnih izazova recentnog doba. Na taj način Keen čitaocima pruža svojevrsne smjernice za uviđanje i shodno tome i artikulaciju vlastite uloge i odgovornosti u navedenom procesu, čime i otvara mogućnost konstruktivnog djelovanja u okviru nekog od pet temeljito izloženih mehanizama za *popravljanje budućnosti* unutar kompleksnog hiperrealnog medijskog okruženja 21. stoljeća.

Dizajniranje koherentne mape budućnosti zahtijeva koherentno znanje prošlosti. Zato je znanje o povijesti humanizma toliko dragocjeno u doba u kojem se ponovno borimo s vječnim pitanjem što znači biti čovjek. (Keen 2018: 290)

Čitati ovu knjigu istovremeno znači i pratiti jedan izuzetno kompleksan tok humanističko-tehnoloških izazova, događaja i noviteta na globalnom planu, popraćen opsežnim opisima i komparacijama, dokumentovanim činjenicama, intervjuima i statistikom, odakle se može jasno iščitati kako autorovo korjenito poznavanje najrelevantnijih događaja današnjice tako i historije i filozofije. U težnji da oslika konture otvorenog decentraliziranog društva fokusiranog na čovjeka, njegova prava i potrebe, Keen svojom knjigom posve razvidno otvara nove horizonte promišljanja načina na koji, kao čovječanstvo, ipak možemo zadržati primat nad tehnološkim dostignućima.

U današnje doba ubrzanja, pet stotina godina nakon objave Utopije, mnogi od nas se ponovno osjećaju nemoćnima kada naizgled neizbježna tehnološka promjena preoblikuje naše društvo. Kako nas More podsjeća, popraviti naše aktivnosti, postajući kormilari ili piloti društva – naša je građanska dužnost. To je ono što nas je činilo ljudima u 16. stoljeću i to je ono što nas čini ljudima danas. (Keen 2018: 21)

Ipak, krucijalna vrijednost Keenovog zalaganja ogleda se u tome da će knjiga *Kako popraviti budućnost* van svake sumnje biti u funkciji ishodišta i svojevrsne baze za buduće futuristički usmjerene radove koji u centar svog istraživačkog i naučnog interesa pozicioniraju ulogu čovjeka u procesu suočavanja s refleksijama tehnološke hegemonije na cjelokupno društvo.